

**ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ
У ВЗАЄМОДІЇ КЕРІВНИКА АПАРАТУ СУДУ З ГОЛОВОЮ СУДУ
З УПРАВЛІННЯ РОБОТОЮ СУДОВОЇ УСТАНОВИ**

У статті визначено, що Державна судова адміністрація України, як посередник між керівником апарату суду та головою судової установи, має здійснювати безперервну співпрацю останніх у вирішенні поточних справ діяльності суду. Для цього потрібно більш точно розмежувати їх обов'язки, щоб уникнути зайвого втручання, та впровадити спільну відповідальність та зацікавленість обох учасників управлінського процесу. Від якісної та ефективної взаємодії голови суду та керівника апарату суду залежить робота відповідного суду, якість та швидкість відправлення правосуддя безпосередньо судьями, а звідси і зростання довіри громадян у цілому до судової системи в Україні.

Ключові слова: Державна судова адміністрація, Голова суду, Керівник апарату суду, судова влада, управлінська робота.

В статье определено, что Государственная судебная администрация Украины в качестве посредника между руководителем аппарата суда и председателем судебного учреждения, должна осуществлять непрерывное сотрудничество последних в решении текущих дел деятельности суда. Для этого нужно более точно разграничить их обязанности, чтобы избежать излишнего вмешательства, и внедрить совместную ответственность и заинтересованность обоих участников управленческого процесса. От качественного и эффективного взаимодействия председателя суда и руководителя аппарата суда зависит работа соответствующего суда, качество и скорость отправления правосудия непосредственно судьями, а отсюда и рост доверия граждан в целом к судебной системе в Украине.

Ключевые слова: Государственная судебная администрация, Председатель суда, Руководитель аппарата суда, судебная власть, управленческая работа.

The article stipulates that the State Judicial Administration of Ukraine as a mediator between the head of the court staff and the head of the judicial institutions should carry out continuous cooperation in addressing recent current affairs of the court. This requires more accurately delineate their responsibilities to avoid unnecessary interference and implement joint responsibility.

Key words: administrative work, head of the court staff, head of the judicial institutions, judiciary, State Judicial Administration.

Вступ. Основною місією судів є здійснення правосуддя задля забезпечення захисту передбачених законом прав та інтересів громадян [1]. Запорукою реалізації цієї місії є належна організація роботи всіх підрозділів суду та його апарату. Керівник апарату несе персональну відповідальність за належне організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу, функціонування автоматизованої системи документообігу. Голова представляє суд як орган державної влади, контролює ефективність діяльності апарату суду, забезпечує виконання рішень зборів суддів місцевого суду [2].

За головою суду залишається загальне управління та адміністрування судом. Але керівники апаратів виконують функції судових адміністраторів, займаючись кадровими питаннями, статистичними звітами, управлінням персоналу, менеджментом, господарською діяльністю, волюнтаричними навичками з інформаційних технологій та публічної діяльності. Всі ці функції не притаманні судді і вони не можуть їх виконувати на належному рівні [2].

© КУЦЕНКО В.Д. – начальник територіального управління (Державна судова адміністрація України в Одеській області)

Саме тому, Державна судова адміністрація України як координатор їх взаємодії має враховувати різнопланові аспекти покращення здійснюваної ними діяльності та шукати шляхи подолання практичних та теоретичних колізій.

Постановка завдання. Деякі аспекти адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України й організаційного забезпечення судів раніше вже розглядалися такими вченими, як: А. Борк, В. Бринцев, В. Городовенко, В. Капустинський, Р. Кирилук, О. Краснобров, І. Марочкін, А. Іванищук, В. Сердюк, А. Стрижак, Р. Ігонін, Г. Новосьолов, В. П'ятковський, А. Хливнюк та ін. Проте, аналізованої нами проблематики вони торкалися лише опосередковано, досліджуючи інші, більш загальні, спеціальні та суміжні чинники. Тим самим, значення Державної судової адміністрації України у взаємодії керівника апарату суду з головою суду з управління роботою судової установи є таким, що досліджений вітчизняною науковою адміністративного права поверхнево, безсистемно та потребує подальших наукових розробок.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, аналізу відповідних нормативно-правових актів, праць вчених та інших джерел з'ясувати значення Державної судової адміністрації України у взаємодії керівника апарату суду з головою суду з управління роботою судової установи.

Результати дослідження. Адміністративними повноваженнями у суді наділені голови судів та їх заступники. Крім цього, до категорії службовців з юридично встановленим комплексом прав та обов'язків щодо організаційного керівництва судом належать також керівники апарату суду та їх заступники. Їх правовий статус визначається законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами України [3; 4; 5, с. 51]. Тобто, керівник апарату суду і голова суду, а також їх заступники є службовцями з юридично встановленим комплексом прав та обов'язків щодо організаційного керівництва судом.

Як зазначає С. Обрусна, у вітчизняній теорії та практиці управління на позначення управлінської діяльності у судовій галузі наукового обґрунтування та нормативного закріплення у різні періоди набули поняття «судове управління», «організаційне керівництво судами», «організаційне забезпечення судів». Крім того, існує ряд підходів щодо тлумачення кожного з них [6, с. 42].

За думкою А. Стрижак, поняття «організаційне керівництво судами» означає таку діяльність керівника (голови) певного судового органу, яка передбачає підготовку умов, спрямування роботи суддів як носіїв судової влади щодо своєчасного, повного і всебічного розгляду кожної справи, що знаходиться на розгляді у відповідному судовому органі і не передбачає надання їм вказівок по суті порушених спірних питань і порядку застосування норм матеріального і процесуального права [7, с. 28].

Вказане поняття було введено у юридичну практику у зв'язку з передачею функцій управління судовими органами від органів юстиції до Верховного та обласних судів. Термін «організаційне керівництво судами» певний час продовжувало вживатися й після відновлення повноважень Міністерства юстиції СРСР та його органів на місцях на позначення їх виконавчої-розпорядчої діяльності. Аналіз статей 24, 28, 41 Закону України «Про судоустрій України» дозволяє стверджувати, що вказаний термін щодо діяльності компетентних у цій сфері органів виконавчої влади не вживається, а визначає зміст відповідних напрямків роботи голів судових органів, так би мовити, має внутрішній характер та не включає зовнішнього організаційного впливу з боку органів законодавчої та виконавчої влади, глави держави, а отже, є вужчим за поняття «судове управління» [6, с. 42].

Таким чином, організаційне керівництво судом – це діяльність керівника апарату суду та голови суду, а також їх заступників, яка спрямована на створення, підтримку та реалізацію достатніх, допустимих та належних умов для виконання суддями своїх функціональних обов'язків без порушення їх права на незалежність та неупередженість.

Керівник апарату призначається на посаду та звільняється з посади наказом голови місцевого суду за попереднім погодженням з відповідним територіальним управлінням Державної судової адміністрації (далі – ДСА) з дотриманням вимог трудового законодавства та законодавства про державну службу України [8]. Тобто, ДСА України та його структурні підрозділи виступають посередниками між керівниками апаратів суду та головами.

Керівник апарату очолює апарат місцевого загального суду та здійснює безпосереднє керівництво його діяльністю. Правовий статус керівника апарату визначається Законами України «Про судоустрій України» та «Про державну службу» [2; 4]. Він виконує свої функціональні обов'язки під керівництвом голови суду та безпосередньо йому підпорядковується (а також виконувачу його обов'язків заступнику) і координує свою діяльність з відповідним територіальним управлінням Державної судової адміністрації [8].

Оскільки документальне оформлення проходження державної служби керівників апаратів судів та їх заступників належить до повноважень ДСА України та її територіальних управлінь, створюються особисті справи керівників апаратів та їх заступників у ДСА України та відповідних територіальних управліннях [5, с. 51]. Тут уже можна спостерігати безпосередньо кадрову діяльність ДСА та її відповідних територіальних управлінь.

Слід наголосити, що керівник апарату суду здійснює організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу; безпосередньо керує апаратом суду, забезпечує трудову дисципліну, виконання працівниками апарату своїх посадових обов'язків, їх взаємодію у вирішенні завдань, покладених на апарат суду щодо організаційного забезпечення діяльності суду; взаємодіє з правоохоронними та іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, органами суддівського самоврядування, спеціальним підрозділом судової міліції «Грифон», іншими установами й організаціями, засобами масової інформації з питань забезпечення діяльності суду; інформує збори суддів про свою діяльність; здійснює організаційне забезпечення ведення судової статистики, діловодства, обліку та зберігання судових справ, належного ведення архіву, кодифікації та роботи бібліотеки суду; забезпечує функціонування автоматизованої системи документообігу загальних судів; складає плани роботи суду та погоджує їх з головою суду, та має інші повноваження та обов'язки, що деталізовані в його Посадовій інструкції [8].

Кожен суд за Типовою посадовою інструкцією має свою, яка затверджується Наказом Державної судової адміністрації України.

Для порівняння, визначення повноважень у деяких країнах Європи, в Україні та у Сполучених Штатах Америки є дійсно різним, іноді навіть полярним. У деяких європейських країнах перелік функціональних обов'язків адміністратора суду, наприклад, обмежується кількома рядками у законі, які визначають відповідальність за персонал суду та засоби суду, та контрактом, який визначає загальні межі відповідальності. У посадовій інструкції федеральних судів Сполучених Штатів Америки окремо і більш чітко, ніж в українських зразках посадових інструкцій, прописані знання, навички та вміння, які є ключовими при проведенні аналізу посад [1].

Посадова інструкція федеральних судів Сполучених Штатів Америки дає більш детальний опис обов'язків адміністратора справ та має наступні складові: Ідентифікатор (назва посади, професійна група); Загальний огляд; Основні функції та обов'язки; Кваліфікаційні вимоги (необхідні компетенції, знання-навички-вміння, основний фокус та опис роботи, складність та процедура прийняття рішень, взаємодія з судовими органами та зовнішні контакти, робоче середовище та фізичні вимоги); Погоджувальний підпис [1].

Тобто, досвід інших країн свідчить про більшу деталізованість повноважень та обов'язків адміністраторів суду, що, у свою чергу, створює для них граничні рамки у колі їх виконання.

Чинне законодавство, що регулює судоустрій та статус суддів в Україні, не передбачає значних відмінностей у регламентації правового статусу голів судів різних рівнів. Усі вони, як і їхні заступники, призначаються із суддів відповідного суду, наділяються додатковими адміністративними повноваженнями, а перебування на адміністративних посадах не звільняє їх від здійснення повноважень судді [9].

З такої норми чітко можна спостерігати принцип рівності, який присутній у судовій гілці влади.

Традиційно повноваження голови суду у наукових джерелах поділяють на суддівські, адміністративні, організаційні та представницькі [10; 11; 12]. Прикметник «адміністративні» конкретизує повноваження, тобто вказує, що їм відповідає не будь-який комплекс прав та обов'язків, а тільки такий, що притаманний керівникові. Слід звернути увагу на те, що деякі вчені вважають, що адміністративні повноваження – це повноваження, які поширюються лише на апарат суду [13, с. 116]. На хибність цього підходу вказує такий факт. Відповідно до частини 2 статті 24, частини 2 статті 29, частини 2 статті 34, частини 2 статті 41 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» голова суду, реалізуючи свої адміністративні повноваження, видає накази та розпорядження, тоді як відповідно до пункту 4 частини 1 статті 24, пункту 4 частини 1 статті 29, пункт 4 частини 1 статті 34 та пункт 4 частини 1 статті 41 на голову суду покладено обов'язок видавати на підставі акту про призначення (обрання) суддею чи звільнення судді з посади відповідний наказ, що відповідно до закону прямо вказує на відношення вказаного повноваження до категорії адміністративних повноважень голови суду [9; 3].

На сьогодні існують дві протилежні позиції стосовно адміністративних повноважень. Деякі вчені-юристи вважають, що голова суду має керувати всіма напрямками діяльності суду, тож обмежувати його реальні управлінські повноваження не варто, оскільки це може призвести

до проблем, пов'язаних з організацією судочинства, його якістю, дотриманням строків розгляду справ тощо. Оскільки ж за якість роботи суду відповідає голова, то він повинен мати належний обсяг повноважень. Інші дотримуються протилежної думки та вважають, що необхідно обмежити повноваження керівників судів представницькими функціями та контролем за організацією роботи суду. Це забезпечить неможливість зовнішнього впливу на суддю через втручання у здійснення судочинства [9].

Ми підтримуємо думку, що необхідно обмежити повноваження керівників судів представницькими функціями та контролем за організацією роботи суду, а всі інші повноваження передати або до його заступників або ж керівнику апарату суду, із заборонаю йому здійснювати безпосередньо правосуддя. Мова йде про не позбавлення їх такого права, а про набір нових спеціалізованих кадрів, які мають досвід роботи, але з певних причин не можуть обіймати посаду судді.

З прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який передбачає розмежування повноважень голови суду та керівника апарату, відбулось посилення статусу керівника апарату щодо вирішення кадрових питань: надано право своїми наказами призначати, звільняти та заохочувати працівників апарату. Раніше ці повноваження належали голові суду [1]. Проте, на нашу думку, є ще повноваження, які доцільно було б виконувати керівнику апарату суду.

Щодо адміністративних повноважень голови суду, то він, як і раніше, представляє суд, як орган державної влади, у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами. Ця норма закону вказує на те, що у суді голова суду був і залишається головним адміністратором, хоча обсяг його суто адміністративних повноважень за нині чинним законом суттєво зменшений. Але від взаємодії голови суду та керівника апарату та їх конструктивної роботи залежить результат формування дієвої судової команди [1].

ДСА, як посередник між керівником апарату суду і головою судової установи, має здійснювати безперервну співпрацю останніх у вирішенні поточних справ діяльності суду. Для цього потрібно більш точно розмежувати їх обов'язки, щоб уникнути зайвого втручання, та впровадити спільну відповідальність та зацікавленість обох учасників управлінського процесу. Також їм необхідно спільно планувати свою роботу та звітувати, а голова суду повинен регулярно отримувати інформацію від керівника апарату суду, звіти про стан вирішення управлінських питань, статистичну та господарську звітність. Від якісної та ефективної взаємодії голови суду та керівника апарату суду залежить робота відповідного суду, якість та швидкість відправлення правосуддя безпосередньо суддями, а звідси і зростання довіри громадян у цілому до судової системи в Україні.

Висновки. Усе вище викладене дає можливість сформулювати наступні висновки, відносно значення Державної судової адміністрації України у взаємодії керівника апарату суду з головою суду з управління роботою судової установи:

– Державна судова адміністрація України є координатором взаємодії голови суду та керівника апарату суду та має враховувати різнопланові аспекти покращення здійснюваній ними діяльності та шукати шляхи подолання практичних та теоретичних колізій;

– керівник апарату суду та голова суду, а також їх заступники є службовцями з юридично встановленим комплексом прав та обов'язків щодо організаційного керівництва судом;

– організаційне керівництво судом – це діяльність керівника апарату суду та голови суду, а також їх заступників, яка спрямована на створення, підтримку та реалізацію достатніх, допустимих та належних умов для виконання суддями своїх функціональних обов'язків без порушення їх права на незалежність та неупередженість;

– Державна судова адміністрація України та її структурні підрозділи виступають посередниками між керівниками апаратів суду та головами;

– досвід інших країн свідчить, про більшу деталізованість повноважень та обов'язків адміністраторів суду, що, у свою чергу, створює для них граничні рамки у колі їх виконання;

– необхідно обмежити повноваження керівників судів представницькими функціями та контролем за організацією роботи суду, а всі інші повноваження передати або до його заступників або ж керівнику апарату суду, із заборонаю йому здійснювати безпосередньо правосуддя. Мова йде про не позбавлення їх такого права, а про набір нових спеціалізованих кадрів, які мають досвід роботи, але з певних причин не можуть обіймати суддівську посаду.

Отже, Державна судова адміністрація України як посередник між керівником апарату суду та головою судової установи, має здійснювати безперервну співпрацю останніх у вирішенні поточних справ діяльності суду. Для цього потрібно більш точно розмежувати їх обов'язки, щоб уникнути зайвого втручання, та впровадити спільну відповідальність та зацікавленість обох

учасників управлінського процесу. Від якісної та ефективної взаємодії голови суду та керівника апарату суду залежить робота відповідного суду, якість і швидкість відправлення правосуддя безпосередньо суддями, а звідси і зростання довіри громадян у цілому до судової системи в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кадрова політика в суді : практичний досвід сьогодення // CONVDOCS. – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-124910.html?page=31>
2. Типове положення про апарат місцевого, апеляційного судів // COURT.GOV.UA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://court.gov.ua/userfiles/tipove-polozh-pro-apat.pdf>
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 55/1. – Ст. 1900.
4. Про державну службу : Закон України від 17.11.2011 р. № 3723-XII // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 4. – Ст. 115.
5. Організація роботи суду : [навчальний посібник] // Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Секція «Право». – 2012. – С. 256.
6. Поняття судового управління: проблеми дефініції / С.Ю. Обрусна // Право і Безпека. – 2010. – № 2. – С. 42-46.
7. Стрижак А. Судове управління в Україні. Теоретичні основи і правове регулювання / А. Стрижак. – Ужгород : Патент, 2004. – 120 с.
8. Посадова інструкція керівника апарату місцевого загального суду : затверджена наказом ДСА України від 19.06.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pl.dn.court.gov.ua/sud0542/2/3/6>.
9. Щодо адміністративних повноважень голови суду / О.Ю. Дудченко // Публічне право. – 2013. – № 2. – С. 205-212.
10. Організація судових та правоохоронних органів : [підручник] / І.Є. Марочкін [та ін.] ; За ред.: І.Є. Марочкін, Н.В. Сібільова ; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Х. : Одіссей, 2011. – 376 с.
11. Лапкін А.В. Організація судових та правоохоронних органів України у схемах : [навч. посіб.] / А.В. Лапкін. – Х. : Право, 2012. – 136 с.
12. Прокопенко О.Б. Організаційно-правові засади призначення суддів загальних судів на адміністративні посади / О.Б. Прокопенко // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 9. – С. 28–34.
13. Курило О.М. Проблеми організаційної роботи апеляційного суду області : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / О.М. Курило. – Х., 2011. – 225 с.